

เปิดসাথรภคหุณชน หุณเหือองชัยภูมิ

■ ธนวัฒน์ เพ็ชรส่อเหลี่ยน
วิธทัศน์ อังคภักธรงกูร

SAOกับว่า “ประทานบัตร” ที่กระทรวงอุตสาหกรรมอนุมัติให้กับบริษัท เหมืองแร่โปแตชอาเซียน เมื่อวันที่ 16 ก.พ.ที่ผ่านมา เป็น “รางวัลอันยิ่งใหญ่ของ จ.ชัยภูมิ” เสมือนการเตรียมต้อนรับวีรบุรุษเหรียญทองโอลิมปิก จึงมีการปิดป้ายเชิญชวนร่วมงานเฉลิมฉลองแสดงความยินดีสุดยิ่งใหญ่หลังการ ให้สมกับระยะเวลา 30 ปีที่รอคอย

ในวันที่ 3 มี.ค.นี้ ตั้งแต่เวลา 18.00 น. เป็นต้นไป พื้นที่ของ อบต.บ้านตาล อ.บำเหน็จณรงค์ จะถูกเปลี่ยนเป็นลานจัดมหกรรม ประชาชนทั่วทุกหัวระแหงของจังหวัด จะเดินทางมาร่วมดื่ม-กิน-เฉลิมฉลอง ดมวทย-ลิเก-ภาพยนตร์ แบบจัดเต็ม

“ก็ดีใจกับทุกคนแหละ ตัวผมเองก็อยากให้มีคนเกิด ลูกหลานจะได้กลับมาทำงานที่นี่ สร้างรายได้ให้กับชุมชน” ผู้นำชุมชนรุ่นที่สองอย่าง สมชาย ทำนักรดตาล ผู้ใหญ่บ้านตำบลบ้านตาล อ.บำเหน็จณรงค์ จ.ชัยภูมิ กล่าวอย่างตรงไปตรงมา

นั่นเพราะตั้งแต่รุ่นพ่อของเขา “ผู้ใหญ่หมื่น” ก็เป็นผู้ที่ขายที่ดินให้กับเหมืองโปแตช เป็นเจ้าแรกๆ เพื่อสร้างสำนักงานในยุคบุกเบิกเช่นกัน

“รัฐบาลบอกว่าดี ผมก็คิดว่าดีตาม เราก็คงไม่รู้ว่าจะไปคัดค้านเพื่ออะไร” ผู้ใหญ่สมชาย ระบุ

แม้ความคิดเห็นของผู้ใหญ่สมชายจะไม่สามารถใช้แทนความคิดเห็นของชาวบ้านผู้อยู่อาศัยประชิดพื้นที่เหมืองได้ทั้งหมด หากแต่การสะท้อนอย่างตรงไปตรงมาว่าเหมืองโปแตชเป็นสิ่งที่ดี-เป็นความหวังของชุมชน ก็พอคาดการณ์ทัศนคติของคนในพื้นที่แห่งนี้ได้

แต่ก็คงจะหยาบเกินไป ถ้าจะรวบยอดความคิดโดยสรุปว่า “คนชัยภูมิหุณเหมือง” นั้นเพราะหากย้อนสายสัมพันธ์ของผู้นำชุมชนรายนี้ตั้งแต่รุ่นพ่อ จะช่วยให้เข้าใจบริบทในพื้นที่รอบเหมือง ว่าเหตุใดเขาเหล่านั้นจึงสนับสนุนชนิดสุดลิ่มทิ่มประตู

“พ่อของผมเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกในชุมชนนี้ และเป็นคนแรกที่ขายที่ดินกว่า 25 ไร่ให้กับเหมือง ที่ดินที่ขายไปก็เป็นที่ตั้งของบริษัทในปัจจุบัน” ผู้ใหญ่วัย 54 เล่า พร้อมทั้งอธิบายเพิ่มเติมว่า ด้วยบิดาเป็นผู้กว้างขวางในพื้นที่จึงเข้าไปช่วยดูแลเรื่องการรักษาความปลอดภัยในสำนักงานของบริษัท ขณะที่ตัวเองก็คุ้นเคยกับเหมืองแห่งนี้ตั้งแต่เป็นวัยรุ่น

“ตอนอายุ 17 ปี ผมเข้าไปเป็นพนักงานขับรถตักแร่ ใช้ชีวิตอยู่ในเหมือง ขึ้นลงอุโมงค์เป็นประจำ มันทัน 6 เมตร ลึกเกือบๆ 300 เมตร ส่วนบ้านที่ผมอยู่ก็เคยให้ชาวเยอรมันเอาเข้ามาใส่ในทะเบียนบ้านเพื่อให้เขาทำงานได้อย่างไม่มีปัญหา” สมชายเล่าอย่างภาคภูมิใจ

ปัจจุบันมีไม่ต่ำกว่า 20 ชีวิตในชุมชนบ้าน

ศาลที่ไ้งานทำอยู่ในเหมือง หนึ่งในั้นคือ ภรรยาของรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) บ้านศาล ซึ่งเข้าไปเป็นผู้จัดการฝ่ายบุคคลของบริษัท และรองนายก อบต.บ้านศาล ก็คือน้องชายของผู้ใหญ่สมชายนั่นเอง นอกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านแล้ว “สมชาย” ยังได้รับเลือกเป็นประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมจังหวัด เป็นหนึ่งในคณะกรรมการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคอยเป็นปากเป็นเสียงให้กับชาวบ้านในพื้นที่ และในอนาคตอันใกล้ก็จะเข้าไปเป็นหนึ่งในคณะกรรมการกองทุนที่ทางเหมืองจะต้องตั้งขึ้นสำหรับดูแลผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับประชาชนตามที่กฎหมายบังคับไว้

“ตั้งแต่หนุ่มจนถึงตอนนี้ ผมยังไม่เคยเห็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างที่หลายคนเป็นห่วง ถึงแม้ช่วง 3 ปีหลังมานี้พื้นที่หมู่บ้านจะมีปัญหาการเพาะปลูก แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าเกิดจากเหมือง เพราะเหมืองหยุดดำเนินการมานานมากแล้ว” ผู้ใหญ่สมชายยืนยันวิสัยทัศน์ในฐานะผู้นำชุมชนบ้านศาล ซึ่งในภายหลังคนหนาแน่นขึ้น จึงขยายเพิ่มเป็นอีก 2 ตำบล คือ ต.ห้วยทะเล และ ต.บ้านเพชร

สอดคล้องกับ พยุงศักดิ์ เพชรขรรกุล หัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ต.บ้านศาล ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ตัดสินใจขายที่ดินให้กับเหมือง เขามีความสนิทสนมกับผู้ใหญ่สมชายในฐานะเพื่อนที่เรียนด้วยกันมาแต่วัยเด็ก และเป็นที่คุ้นเคยกับคนในชุมชนเป็นอย่างดี

“การทำเหมืองแรกเป็นผลประโยชน์ส่วนรวม สามารถเลี้ยงคนได้ทั้งประเทศ และพื้นที่

แห่งนี้ก็มีความเค็มอยู่แล้ว ปลูกอะไรก็ไม่ค่อยได้ผลผลิต” หัวหน้าศูนย์ กศน. แสดงความคิดเห็น

เขาบอกว่า ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่สนับสนุนเหมืองและตัดสินใจขายที่ให้กับเหมืองไปหมดแล้ว และตลอดระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา เหมืองได้ช่วยชุมชนมาโดยตลอด ทั้งการจัดครูภาษาอังกฤษเข้ามาสอนที่ กศน. การจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ รวมถึงการเปิดให้เข้าพื้นที่ทำกินในราคาถูก

“หากเปิดเหมืองก็จะเกิดการจ้างงานในพื้นที่ขึ้นอีก ชาวบ้านทุกคนในพื้นที่นี้มีความหวังที่จะทำงานในเหมือง” นักการศึกษาท้องถิ่นรายนี้ระบุ

หากเป็นจริงตามที่ พยุง พรมมา ผู้จัดการฝ่ายสื่อสารองค์กรและกิจกรรมเพื่อสังคม บริษัท เหมืองแรไปแตหยาเซียน แจ้ง บริษัท จะมีการจ้างงานอีกร่วมๆ 1,000 ตำแหน่ง

อย่างไรก็ดี สิ่งที่ “พยุงศักดิ์” พูดอาจเป็นความจริงเพียงครึ่งเดียว นั่นเพราะมีชาวบ้านหลายรายใน ต.บ้านศาล ที่ไม่ได้เห็นดีเห็นงามกับการเข้ามาประกอบกิจการของเหมืองไปแต่ช

“คนที่สนับสนุนก็เพราะได้ประโยชน์จากเหมือง แต่ยายอายุปุ่นนี้แล้ว ใครจะมาจ้างไปทำงาน ยายก็เก็บผักเก็บผลไม้ขายไปเรื่อย แต่ถ้ามีเหมืองแล้วดินมันเค็มกว่าเดิมจะทำให้ทำยังไ้ ถ้าปลูกอะไรไม่ขึ้นแล้วจะอยู่กันยังไ้” ชาวบ้านศาล วัย 74 กล่าวราบเรียบ

“เราทำการเกษตรมาอย่างยาวนาน หาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องจากการเกษตร ถ้ามีเหมืองแล้วทำให้ดินเค็มน้ำเค็ม เราก็ไม่รู้ว่าจะเปลี่ยน

อาชีพไปทำอะไรได้ ทุกวันนี้แม้จะยังปลูกพืชผักได้ แต่ก็ไม้ว่าจะออกผลผลิตดีเหมือนที่แล้วๆ มา ถ้าดินเค็มน้ำเค็มอีกเกษตรกรแยแน่” ชาวบ้านอีกรายแสดงความกังวล

ศักดิ์ชาย เพชรตรา อาจารย์สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ให้ความเห็นว่า ในเมื่อทรัพยากรเป็นของทุกคน ไม่ใช่เฉพาะของรัฐหรือเอกชน ดังนั้นประชาชนเจ้าของพื้นที่ก็ควรได้รับสิทธิพิเศษตามสมควร และควรเป็นความยั่งยืน ไม่ใช่มาในรูปแบบการบริหารจากสเถระห์ แต่อาจเป็นรูปแบบหุ้นส่วนที่ได้รับปันผลจากกำไรของบริษัท

“จะออกแบบเป็นกองทุน เป็นสหกรณ์ หรืออะไรก็ได้ ที่ไม่ใช้การจ้างงานให้เป็นแค้ยามหรือแรงงานในเหมือง” นักวิชาการรายนี้เสนอ

นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมรายนี้บอกอีกว่า ภูมิประเทศของ จ.ชัยภูมิ มีภูเขาล้อมรอบ มีพื้นที่เขตป่าไม้มาก ยุทธศาสตร์จังหวัดควรมุ่งไปยังเกษตรอินทรีย์ ถ้าเป็นไปได้อยากให้หน่วยงานราชการหรือนักวิชาการเข้ามาศึกษาเพื่อเปรียบเทียบศักยภาพของจังหวัดว่าควรเป็นเมืองเกษตร-ท่องเที่ยว หรือเป็นเมืองอุตสาหกรรม

แน่นอนว่าคนได้รับประโยชน์จากเหมืองต้องสนับสนุนเหมือง และจากที่ไปที่มาข้างต้นชัดเจนว่าชุมชนในละแวกเหมืองกลายเป็นเนื้อเดียวกับกิจการเหมืองไปแล้ว

แต่นั่นก็ยังไม่อาจสรุปได้ว่า “คนชัยภูมิ” ทั้งหมดสนับสนุนเหมือง หรือเหมืองจะไม่สร้างปัญหาให้กับชุมชนในอนาคต